

GLAS GORENJSKE

UREJA: UREDNIŠKI ODBOR / ODGOVORNI UREDNIK SLAVKO BEZNIK / UREDNIŠTVO IN UPRAVA: KRANJ, SAVSKI BREG 2; TELEFON 475; TEKOČI RAČUN PRI NB KRANJ-OKOLICA
ST. 624-T-127 / IZHAJA VSAKO SOBOTO / LETNA NAROČNINA 400 DIN, POLLETNA 200 DIN, CETRTLETNA 100 DIN, MESEČNA 35 DIN / POSAMEZNA ŠTEVILKA STANE 8 DINARJEV

Tiskovna konferenca šefa laburistične stranke na Bledu

Veseli me sodelovanje balkanskih držav

V Jugoslaviji vlada izredno tovarištvo - Sprejem LR Kitajske v OZN je nujno potreben - Odnosi SZDL in laburistično stranko bodo vedno boljše

V torek popoldne je vodja britanskih laburistov g. Clement Attlee priredil tiskovno konferenco, katere se je udeležilo veliko število domačih in inozemskih novinarjev. V dveurnem pogovoru je g. Attlee odgovarjal na številna vprašanja ter med drugim izjavil naslednje:

V Jugoslaviji sem sedaj prvič; dežela je napravila na mene velik vtis, posebno Dalmacija in Slovenija. Povsod sem bil gostoljubno sprejet, opazil sem vzdušje svobode in tovarištva. Ogledal sem si industrijska podjetja in kmečka posestva ter se seznanil z načinom gospodarske ureditve v Jugoslaviji. V vaši državi je veliko tujih gostov, med njimi zlasti Angležev; upam, da bodo tudi Jugoslovani v takem številu obiskali mojo domovino.

V Jugoslaviji so centralizem zamenjali z močno decentralizacijo; razvoj te spremembe bo zelo zanimiv. Zanimajo me tudi kako bo nov ustavni zakon vplival na napredovanje v cilju, ki ga smatramo za popoln demokratičen sistem.

Angleško ljudstvo simpatizira z Jugoslovani in obhodu njihovo borbo v zadnji vojni. Angleži pozdravljajo dejstvo, da se je Jugoslavija osamosvojila in ni podlegla sovjetskemu diktatu. Zaradi vsega tega gojijo Angleži do Jugoslovanskega ljudstva veliko naklonjenost. Prav tako upam, da bo prišlo med laburistično stranko in Socialistično zvezo delovnih ljudi Jugoslavije do tesnejšega sodelovanja, ki pa lahko nastane samo z osebnimi stiki in tesnimi medsebojnimi odnosi.

V zunanje-političnih vprašanjih in problemih je na vprašanja novinarjev g. Attlee izjavil naslednje:

Ko bo prenehala agresija, bodo morali LR Kitajsko sprejeti v OZN, kajti vprašanje LR Kitajske ni vprašanje simpatij,

Clement Attlee

ampak dejstva, t. j. priznanje obstoječega stanja. Osebnost mi ni bilo zelo žal, če bi bila tudi Španija sprejeta v OZN, ker Španija ne bi nikoli privoila v načela OZN, dočim bi LR Ki-

tajska na ta splošna načela pristala. Spremembe v sovjetski politiki je težko presoditi in je težko reči, koliko bodo vplivale na zunanjo politiko. Počakati bomo morali na razvoj teh sprememb. Drži pa, da je napetost popustila in da se čuti olajšanje. Tudi naš sodelavec je uglednemu gostu postavil dvoje vprašanj. Kaj misli g. Attlee o sodelovanju balkanskih držav Jugoslavije, Grčije in Turčije? Pozdravljam to sodelovanje in želim, da bi bili odnosi najbolj in, da bi se v praksi to sodelovanje najboljše izkazalo. Sodelovanje držav je najlepše, ker poleg ostalega veča stabilnost. Kakšno je osebno stališče g. Attleea do tržaškega vprašanja in, če je danes, po padcu De Gasperijske vlade kaj več možnosti za sporazumno rešitev? O situaciji v Italiji ne morem dati prognoze, ker je trenutno ne poznam, mislim pa, da bi o tem problemu morali še razpravljati.

Zakonitost naj bo osnovno načelo podjetij

14. t. j. v bližini OLO v Kranju konferenca direktorjev in predsednikov upravnih odborov iz naših podjetij. Posvetovanje je bilo sklicano v zvezi s pismom CK ZKJ glede na poslovanje in obveznosti podjetij. Predsednik Okrajnega ljudskega odbora tov. Košmelj je dejal, naj bi na tem zasedanju ocenili delo okraja in napravili nekaj obračunov s škodljivimi pojavi v naših podjetjih. Nato se je tov. predsednik dotaknil

Njihovi časi se ne bodo več vrnili

Obračun z organizatorji nameravanega klerikalnega shoda

V minulem tednu je prebivalstvo Jesenic in gornjega savskega kota razkrilo nameravano zborovanje z mašo v Vratih, pod krinko počastitve spominu planinca Jakoba Aljaža. Z organizatorji nameravanega zborovanja so najprej obračunali jeseniški železarji. Člani kolektiva mehanične delavnice so sklenili, da med njimi ni mesta za bivšega žandarja Janeza Kotnika. Nameščenci osrednjih pisarn pa so istega dne odločili na sindikalnem sestanku, da računovodja OZOD Franc Klinar, tajnik Planinskega društva Mojstrana, ne more biti več uslužbenec delovnega kolektiva Železarne Jesenice. Jeseničanom je sledilo tudi ostalo prebivalstvo gornjesavske doline, ki je minuli četrtek na sestankih v Mojstrani in ostalih večjih krajih obsojalo peščico ljudi, ki so pod krinko Planinskega društva Mojstrana organizirali množično zborovanje v Vratih. Ta peščica ljudi je odvracala prebivalstvo gornjesavske doline in predvsem Mojstrane od udeležbe na proslavi 60.letnice Planinskega društva Slovenije in jih vabila na proslavo smrti Jakoba Aljaža. Na sestankih je občinstvo sklenilo, da so organizatorji nameravanega belogardističnega zborovanja v Vratih krivi zločinca proti lastnemu ljudstvu. Na zagovor pooblaščenca Janeza Rabič, Janeza Kotnik, Lovro Limoni, Milana A. Brovč, Gusti Delavec, Jože Košlar, Ivan Tolar, Franc Klinar in drugi so se izgovarjali, da

5. in 6. IX. vsi na OKROGLICO

Okrajni pripravljalni odbor za proslavo enot IX. korpusa na Primorskem — poziva vse borece, aktiviste, člane SZDL, sindikate, delovne kolektive, vse kulturne in društvene organizacije in sploh vse prebivalstvo okraja Radovljica, da se v čimvečjem številu udeleži — velike proslave X. obletnice priključitve Slovenskega Primorja in X. obletnice formiranja IX. korpusa, ki bo 5. in 6. septembra 1953 na Okroglicah pri Gorici. Udeleženci naj se takoj prijavijo svojim občinskim štabom, pri katerih bodo dobili vsa potrebna navodila.

Borci Prešernove brigade, Kokrškega odreda, Jeseniško-bohinjskega odreda — prijavite se na okrajnem odboru Zveze borecev NOV Radovljica. Zbirališče bo na Jesenicah na nogometnem igrišču 5. septembra ob 9. uri dopoldne. Prebivalci radovljiškega okraja — polnoštevilno obiščite lepo Primorsko!

Kamnik — s kamniškimi planinami

Pred jesenskimi volitvami v Zvezno ljudsko skupščino

Člani ZK in SZDL živahno razpravljajo o določilih novega volilnega zakona

Po vsej državi razpravljajo naši delovni ljudje o načrtu novega volilnega zakona, ki ga bo med drugimi zakoni proučila tudi Zvezna ljudska skupščina na prihodnjem zasedanju. V nekaterih krajevnih organizacijah SZDL in ZK člani zelo živahno razpravljajo o do-

ločilih novega volilnega sistema in dajejo k določilam načrta svoje priporočbe. Z razpravljanjem in poznavanjem tega zakonkega načrta pričrjamo tudi že priprave za volitve v zvezno in republiške ljudske skupščine, ki bodo v jeseni. Na kratko bi danes seznanili naše bralce z osnovnimi določili načrta novega volilnega zakona, ki določajo način volitev ljudskih poslancev v zvezni zbor Zvezne ljudske skupščine. Sam načrt vsebuje nekaj določil starih volilnih zakonov, nekaj pa je tudi popolnoma novih.

Volitve ljudskih poslancev v Zvezno ljudsko skupščino razpiše Zvezni izvršni svet. Volitve za zvezni zbor, ki so vršijo po okrajih in mestih, morajo biti istega dne po vsej državi in to na nedeljo. Volitve ljudskih poslancev v zvezni zbor, katere pa po določilih ustave volijo republiški pokrajinski in oblasni zbori, morajo biti izvršene pred dnevom prvega seštanja novozvoljene zvezne skupščine. Mandatna doba Zvezne ljudske skupščine traja 4 leta. Ljudske poslance v zvezni zbor volijo državljani po okrajih in mestih in kakor je že omenjeno republiški, pokrajinski in oblasni zbori. Pravico glasovanja ima vsak državljan FLRJ, ki ima volilno pravico. Prav tako pa more biti izvoljen v okraju ali mestu za ljudskega poslanca vsak državljan FLRJ, ki ima volilno pravico. Volitve ljudskih poslancev v Zvezni zbor po okrajih in mestih se vršijo po volilnih okrajih. Volilni okraj se formirajo na področju upravno teritorialnih okrajev in to tako, da pride na vsakih 60.000 prebivalcev en volilni okraj in v vsakem okraju se voli en ljudski poslanec. Nekateri predlagajo, da bi se na vsakih 70.000 prebivalcev volil en poslanec. Državljan volijo poslanca na podlagi splošne, enake in neposredne volilne pravice. Volitve se vršijo na osnovi posameznih kandidatur. Pravico predlagati kandidata za ljudskega poslanca, katerega v zvezni zbor volijo državljani po okrajih in mestih, imajo volivci na zborih volivcev kakor tudi skupna 200 državljanov. Zbor volivcev se vršijo po volilnih enotah, ki so določene za volitve okrajnih in mestnih odbornikov. Kadar pa skupina 200 državljanov sama predlaga kandidata, pa morajo biti predlagatelji iz polovice občin na področju volilnega okraja. Ista oseba ne more kandidirati za poslanca zveznega zbora in zveznega zbora proizvajalcev. Prav tako ne more imeti ista

oseba v zveznem zboru istočasno mandat za poslanca izvoljenega v okraju ali mestu in mandat poslanca izvoljenega od republiškega, pokrajinskega ali oblasnega zbora. Za poslanca je izbran oni kandidat, ki dobi največ glasov. Uslužbenec v državni upravi ali sodnik, ki je izbran za narodnega poslanca, preneha biti državni uslužbenec v času, ko se mu verificira mandat.

Vsak volivec mora glasovati osebno. Nihče ne more glasovati preko pooblaščenca. Državljanu, ki ima po zakonu volilno pravico, se ista na volitvah ne sme odvzeti, prav tako se ga ne sme ovirati pri glasovanju. Glasovanje pri volitvah je tajno in se vrši z glasovnicami. Vsakemu volivcu je zagotovljena popolna svoboda pri izbiri kandidata, za katerega bo glasoval, kakor tudi tajnost volitev. Noben državni organ ali uradna oseba ne sme v nobenem slučaju poklicati volivca na odgovornost zaradi glasovanja kakor tudi ne od njega zahtevati, da pove, za koga je glasoval ali zakaj ni glasoval. Volitve vodijo volilne komisije in volilni odbori.

Načrt novega volilnega zakona pa ne predvideva namestitve kandidata za ljudskega poslanca. Po načrtu bodo v vsakem primeru, ko preneha ali ugasne mandat ljudskega poslanca v tisti volilni enoti, nove volitve. Vendar pa so glede tega še različna mnenja in bo sama razprava v Zvezni ljudski skupščini ob priliki sprejemanja tega zakona pokazala, katero stališče bo obveljalo. Nadalje kakor smo videli, je pomembna novost v načrtu tudi novi način urejevanja kandidatur.

Načrt vsebuje še določila o volitvah ljudskih poslancev v zvezni zbor proizvajalcev, nadalje določila o odpoklicu poslancev kakor tudi zelo važno določilo o pravilih in dolžnostih poslancev.

Volitve so blizu. Pred okrajnimi in mestnimi ljudskimi odbori so važne in odgovorne naloge. S pripravami za tehnično stran izvedbe volitev bodo morali kar začeti. Nadalje bo treba volivcem razložiti novi volilni zakon, jih seznaniti s političnim pomenom volitev in predočiti, kaj vse pomenijo volitve pri nadaljni graditvi naše socialistične družbene ureditve in ljudske demokracije. To pa je predvsem naloga naših političnih in družbenih organizacij.

POZDRAV PRIMORSKI K VELIKEMU PRAZNIKU

Komandant Prešernove brigade

Izredno dnevno povelje

Štab

IX. Korpusa NOV in POJ

V teh dneh je preteklo eno leto, kar je bil formiran na ozemlju Slovenskega Primorja iz takratne III. Operativne zone »Alpske« IX. Korpus NOV in POJ, deveti Korpus Jugoslovanske Armade pod vodstvom velikega maršala Tita. Naši borci so v polni zavesti velikih nalog, ki jih je zahteval od njih narod, zlasti pa še do takrat zaslužena Primorska Slovenija, in nalog, ki so si jih zadali sami, v velikem in požrtvovalnem boju vršili svoje poslanstvo osvoboditeljev skozi vse leto in tako pred vsem svetom dokazovali, da so edino oni borci za novo, federativno Titovo Jugoslavijo in da so pripravljene žrtvovati samega sebe za popolno zmago nad fašističnimi okupatorji.

V teku borb, ki so jih uspešno izvedle v teku enega leta naše edince, je bilo likvidiranih več sovražnikih postojank, med katerimi: Črni vrh, Rihemberk, Dornberg, Koritnica, Mohore, Poljane, Zelezniki, Hovavlje, Gaberk, Prvačina, Razdrto, Plave, Avče, Srednja vas, Ribno, Kamna gorica, Gorje in druge. Bilo je uničenih nekaj tisoč metrov železniške proge, porušenih več mostov, med njimi največji pri Avčah v Kanalski dolini, za več mesecev je bila za promet popolnoma nesposobljena Baška grapa. Po bitih je bilo čez 8600 sovražnikovih vojakov, ranjenih čez 6500 in ujetih 1033. V vseh teh bojih so naše edince zaplenile veliko količino vojaškega materiala, zlasti velike količine orožja, med drugim: 9 topov, 9 težkih minometov, 29 lahkih minometov, 184 strojníc, 20 težkih strojníc, 118 brzostrelk, 1391 pušk, čez 200 samokresov in več kamionov municije. Poleg teh ofenzivnih bojev pa so naše edince krepko izdržale in razbile 5 večjih sovražnikovih ofenziv, od katerih je ena trajala 25 dni in se je, kot vse ostale zaključile s popolnim neuspehom za fašističnega okupatorja.

V vseh teh borbah so borci in funkcionarji pokazali svoje veliko vojaško znanje, ki so si ga nabrali tekom enoletnih vojaških izkušenj; borci, da znajo ravnanje z orožjem in se boriti, podoficirji, da znajo edince voditi in z njimi manevrirati.

Zato izrekla štab IX. Korpusa NOV in POJ v zvezi z vsemi uspehi, ki so bili doseženi tekom enega leta v boju proti nadmočnemu sovražniku, vsem borcem, podoficirjem, oficirjem in politkomisarjem IX. Korpusa

PRIZNANJE IN POHVALO.

Istočasno pa pozivamo vso vojsko IX. Korpusa, da s podvojenimi silami pri poslednjem jurišu sodeluje in tekmuje v sklopu vse NOV in POJ pri izgonu sovražnika z naše svete zemlje in pri končnem uničenju fašizma. Zato v tem poslednjem trenutku še čvrsteje strnimo naše vrste, še bolj poglobimo svoje vojaško znanje, stopnjujemo borbenost, postanimo popolni mojstri svojega orožja in vložimo svoji vojski vse duševne in telesne sile, da bo zadnji udar popolen.

Dolžnost naših štabov je, da vse borce, ki so se v teku leta

Posebna priloga, ki jo izdajata okrajna odbora SZDL in ZB v Kranju v počastitev 10. obletnice ustanovitve enot IX. Korpusa in zgodovinskega odloka AVNOJ o priključitvi Slovenskega Primorja k Jugoslaviji

Eno leto razvoja in napredka IX. Korpusa

Če pogledamo našo vojsko, kakršna je bila pred enim letom, ko je bila preosnovana v IX. Korpus, in vojsko, kakršna je danes, bomo videli ogromno razliko. Mnogi ne bi verovali, da je današnji Korpus isti korpus, ki se je formiral pred enim letom. Napredek je bil tolikšen in tako značilen, da ga mora vsakdo opaziti. Mi pa, ki smo bili v vsem tem času v sestavi te naše največje vojaške formacije na Primorskem, z zadovoljstvom ugotavljamo ta veliki napredek, ki je za nas velikega vojaškega in političnega značaja. Danes je še težko reliefno prikazati popolni razvoj naše vojske, odnosno našega Korpusa, v tem letu, kajti živimo še v času vojne in zato ne moremo podajati končne slike njegovega razvoja. Kljub temu pa bomo skušali v kratkih obrisih podati pregled razvoja našega Korpusa.

I. BORBENOST. Pred enim letom je bila končana na ozemlju Primorske velika nemška ofenziva, v kateri so se naše mlade brigade ojeklenile, njihovi borci, mladi fantje-dobrovoljci, so bili brez večjih borb izkušeni in česče tudi brez kakršnega koli vojaškega znanja. Toda funkcionarji, ki so prestali dveletne težke borbe, so bili na višku in so vodili svoje edince s svojimi izkušnjami. To so bili generalmajor tov. Novljan ter pol-

nej so postali naši mladi borci veterani, slabši so postajali junaki, naši vojaki so postajali mojstri svojega orožja. Vse, kar je vredno, da živi, vse, kar je bilo zdravo se je dvignilo, razvijalo in iz borbe vstajalo v novo življenje. Celotna borba je pokazala, da so bili borci IX. Korpusa moralno zdravi in politično zreli, da so vredni življenja in zaradi tega nepremagljivi. Borba edince IX. Korpusa je dokazala, da je Primorska Titova, da se bori in žrtvuje za novo Jugoslavijo. Januarska ofenziva je prekalila edince našega Korpusa. Sneg in mraz, dolgotrajni pohodi in borbe so samo pojačali borbene vrednosti in manevrsko sposobnost naših edince. Pohod v Benečijo je dokazal, česa so zmožne naše edince, ki so se otele s slavo. Edince, ki v novembru še niso bile sposobne voditi na položajih daljših borb, so sedaj zdržale po šestnajst do dvajset ur v borbi proti premočnemu sovražniku in odbijale juriše. Ne samo to. Iste edince so izvajale boljše juriše kot nemški SS veterani. Sledile so borbe v aprilu in naš ofenzivni polet v maju. Pod udarci naših edince so padale tudi najbolj utrjene postojanke: Dornberg, Razdrto, Rihemberk, Avče. S splošno ofenzivo v Baški grapi pa so bile likvidirane mnoge druge postojanke, porušeni mnogo-

jo borbeno sposobnost, vojaško izvežbanost in spretnost. Takoj po zaključku sovražnikove poletne ofenzive je sledila naša protiofenziva. Prišel je na vrsto Črni vrh, Kana primorskih brigad, kjer so bile pokopane vse belogardistične nade za njihovo širjenje po Primorski. Naš Korpus je pokazal, česa je zmožen, dokazal je, da zna premagati sovražnika tudi takrat, ko se počuti močnejšega. Potem so sledile nove borbe, nove izkušnje naše vojske. »Šarce« niso bili več samo nemško orožje, z njimi so se oborožile tudi naše brigade. V panjanskem begu pred našimi bataljoni jih je sovražnik puščal na položajih. Naši borci so se naučili uničevati tudi nemške tanke, po borbenosti in vojaški spretnosti so prekašali nemške Priče, ki so nešteto krat pokazali pete našim edincem. Padle so postojanke Poljane, Gaberk, Zelezniki, Plave in nešteto drugih. Nemci sami pa so dokazali, da znajo bežati ob pesmi naših mitraljezov tako po primorskih kakor tudi po gorenjskih hribih. Naša vojska se je razvijala, njene brigade so postajale udarne, a daleko sežnost njene moči se je razprostrla po vsem našem ozemlju. Za naše borce so dostopni tudi Trst in Gorica, letališče Belvedere pri Vidmu, center Bovca, vrh Triglava, Postojnska jama, dno idrijskega rud-

Lokvah, manevri pri štanjelu in uničenju utrdb Črnega vrha, Zeleznikov in Poljan so poleg nešteti drugih podobnih akcij popolnoma jasen dokaz za vse to. To je najboljši dokaz o razvoju naše vojske na Primorskem, to je potrdilo, da primorske brigade ne zaostajajo prav nič za črnogorskimi, srbskimi ali hrvaškimi. To je dokaz, da so primorski partizani Titovi vojaki, ki zahtevajo s svojo krvjo zapadne meje nove Jugoslavije.

II. KADRI IN ŠOLSTVO. — Dobra vodstvo naše narodno osvobodilne borbe je glavna opora uspehov Narodno osvobodilne vojske Jugoslavije. Vojaško vodstvo primorskega IX. Titovega Korpusa, je glavni vzrok njegovih zmag in vojaških uspehov. Tomaž, Novljan, Lazar, škala, Kajtimir, Hrbar, Avbelj, Vasja, Rudi in drugi so pionirji naših uspehov. Njim bo večno hvaležno vse primorsko ljudstvo. Mnogo odličnih oficirjev, vojaških in političnih funkcionarjev našega Korpusa je herojsko padlo v borbi. Med njimi so nepozabni Istok, Volodja, Brkinc, Paulus, Črt, Rudar in plejada drugih enakovrednih in večnega spomina zaslužnih naših borcev. Vsi ti naši živi in mrtvi vojaški in politični voditelji so s svojim neovrtnim vojaškim talentom razgibali množice, jih usmerili v zvišenemu cilju naproti in z njimi dosegli te ogromne rezultate.

Mnogo naših funkcionarjev je padlo v borbi. Toda nemesto njih so prišli novi, ki so jih dostojno zamenjali in nadaljevali njihovo pot. Mnogi izmed njih, ki so bili še lanskega leta četni funkcionarji, so danes brigadni ali pa še celo več. Tudi borci se razvijajo v borbi. Mnogi funkcionarji iz IX. Korpusa pa zavzemajo visoka in najvišja odgovorna mesta pri Glavnem štabu Slovenije, VII. Korpusu in IV. Operativni zoni. Tu na Primorskem so dokazali svoje sposobnosti in odšli na važnejša mesta, kjer bodo v še večji meri koristili naši veliki stvari — osvoboditvi naših narodov in utrditvi naše vojske. Lansko leto je bilo v našem korpusu malo oficirjev, danes pa jih je zelo mnogo. Mladi funkcionarji so dobili priznanje Vrhovnega štaba za svoje borbene zasluge. Poleg oficirjev je bilo napredovanih tudi mnogo podoficirjev. Odlikovanja vseh vrst krase prsi mnogih naših borcev in funkcionarjev. Vse to so očitni dokazi vrednosti naše vojske na tem sektorju, s katerimi moramo biti ponosni.

Naše kadre je izoblikovala borba in množice imajo zaupanje vanje.

Poleg tega so bile osnovane v najtežjih časih borbe v našem Korpusu razne vojaške šole, ki so znanstveno in strokovno izpopolnjevale naše borce in funkcionarje. Na našem sektorju so bile ustanovljene: Oficirska šola s pehotnim, obveščevalnim in minerskim tečajem; podoficirska šola s pehotnim, minometnim, artilerijskim in tečajem za zveza (za kadre, telefoniste, signaliste). Poleg tega so bili organizirani mnogi drugi tečaji: politični, radiotelegrafski, radiotelefonski, inženirski, bolničarski, strojeplni itd. Tečaje sta organizirali tudi diviziji. Stotine in stotine mladih borcev in funkcionarjev je šlo skozi naše šole, ki so koristile za izkustvi naših borb in usposabljanje naše borce in (Nadaljevanje na 4. strani)

»Partizanski ogenj« — Kozje stene v Trnovskem gozdu; zimska ofenziva 1944/45 (Foto Marenčič)

junaško zdržali, pa še niso odlikovani, takoj predlagajo za odlikovanje z redom hrabrosti, odnosno z znakom hrabrosti.

Zivela velika in močna NOV in POJ!

Živel njen veliki komandant maršal tovariš Tito!

Slava našim padlim borcem! Smrt fašizmu-svoboda narodu!

Politkomisar:

Viktor Avbelj, l. r.
Komandant polkovnik:
Potočar Stane l. r.

kovnika Kajtimir in Dule. Naša mlada vojska je bila v glavnem oborožena samo z italijanskim orožjem in pesem nemškega »šarca« ni bila nobenemu izmed naših mladih borcev prijetna. Borci niso bili navajeni odločnih jurišev, borb po naseljenih krajih kakor tudi ne daljših manevrskih borb.

Toda čas je tekel in naše brigade so šle iz borbe v borbo, iz izkušnje v izkušnje. Borba je najboljša šola, ki vzgaja in dviga borce, jekleni značaje, v

številni železniški objekti, vsled česar je bil železniški promet ustavljen za pet mesecev. Sovražnik je reagiral z dolgotrajno poletno ofenzivo, ki ga je zelo drago stala. Naše edince so teknovalje v hrabrosti, državnosti, v manevriranju. Borci so dobivali nove izkušnje, a funkcionarji vojaško rutino in znanje. V sami sovražnikovi ofenzivi so naše edince drzno napadale sovražnikove občutljive točke, mu zadajale udarce, ga demoralizirale in dvigale svo-

nika in osrčje Dolomitov prav tako kot kateri drugi izmed krajev, v katerih se bore in žive naše edince. Saj je to naša domovina, za katere svobodno se borijo naši borci, ki so se naučili vzdržati najdaljše pohode, naučili so se organizirati najlepše sabotažne akcije, najodločnejše juriše, naučili so se hitro manevrirati in zavzemati tudi najmočnejše utrdbе. Pohod v Benečijo in na Dolenjsko, akcije v Idriji, Rajblju in Trstu, juriši na Lokovcu in

Juriš na bunker

Prispevki so vzeti iz knjige »Eno leto IX. Korpusa«, in so jih napisali borci Prešernove brigade.

Gorenja vas, ena najmočnejših ljezka trojka v noč. Tovariš ših okupatorjevih postojank na Gorenjskem, je doživela v dneh 19., 20. in 21. decembra 1944 silovit napad naših edinic. Postojanka je bila obdana s kompliciranim sistemom še starih jugoslovanskih bunkerjev, ki so s križnim ognjem krili drug drugega. Osem velikih in široka mreža manjših utrdb je našim borcem zapirala pot. Postojanko je branila posadka 250—260 mož.

Kot nekaka predpriprava za napad je bila likvidacija novozgrajenega bunkerja nad vasjo v smeri Poljan. Kljub temu, da je bil bunker od vseh štirih strani zastražen, so minerji Prešernove brigade dobro izvršili svoje delo. 12 bednih hlapcev je z življenjem plačalo svoje izdajstvo.

Na predvečer napada. V polmračju dolge kolone... Dej te se odloči od glavne ceste in izgine v gozdu. Nebo je gosto zamreženo, rahlo, prav naravno sneži. Hladno je. Od nekod se slišati peketanje konj. V lahmem drncu brzijo mimo komandant divizije. Mračil se. Vrsta mul gre mimo, za njimi vozovi z municijo. Blato, mraz... Po dva para konj večeta havbice.

Jutro je megleno, lahno rosi. Naša artilerija že nabija. Iz vasi se dviga dim, nekaj gori. Besno regljajo strojnice. Hinavsko plahuta sovražna mina po zraku, nekje prav blizu nas se zarije v mehko, razmočeno zemljo. Nekoliko se je pokadilo, toda eksplozivna ni. Nekaj trenutkov kasneje se druga mina razletela za nami.

Na oni strani že odgovarja naš minomet, nekje iz smrečja laja na sovražnika brzostrelni top. Naši topovi nabijajo, da ozračje kar trepete. Pod njimi je zemlja razkopana od sovražnikovih min, toda naši se za to ne zmenijo.

Veliki bunker nad vasjo je poškodovan, molči.

»Jurš na bunker...!«

Toda čim so naši na čistini, se iz bunkerja zopet oglašajo.

»Prokleta svojati hinavska! Na ta način bi nas radi prese-

netili.«

»Naši so takoj zopet v zaklonih.

»Hej, artilerija, pali, pali...!«

Vojkovi čakajo.

Tedaj je nekje za njimi zabobnelo. Havbica. Hip pozneje se zakadilo pri bunkerju.

»Dobro ga je. Živijo artilerija! Prav v sredo so ga zadeli. Glej jih, kako beže... Za njimi! Jurš!«

Toda beli so bežali, da se je kljub blatu kadilo za njimi. Naši so takoj v bunkerju, hip pozneje že ropota naša »breda« iz njega.

Zvečer je nenadoma pretresla ozračje vražja eksplozija. Nekaj jih je radovedno pogledovalo: »Kaj je to?«

»Novo partizansko orožje!« je bil odgovor.

Hip pozneje že brni telefon.

»Halo, halo, bomba je dobro opravila svojo nalogo. Eksplozirala je prav pri postojanki in odnesla vogal hiše, v kateri so se tiščali beli. Nekaj jih je gotovo obležalo...«

Veselo razpoloženje zavladalo. Med bojno pesmijo slika svinčenke. Borba beži dalje.

»Naprej!« Tiho izgine mitra-

»Ali smo jih, pse izdajalske! Ne bodo se več tako brezskrbno ogledovali skozi vrata.« Te-
daj je sovrag užgal s topom, toda smejal se je, saj so bili varni v zaklonih za debelemi zidovi.

Sredi vasi. Naši so se krepko vgnezdili v hišah, okna postajajo strelne lince. Mogoče so le dvajset metrov od sovražnika. Iz partopa udari granata, nekoliko se zamaje v zraku, nato udari v zid. Eksplozija, dim in velika luknja v debelem zidu...
»Hura! Hej, partop, nabijaj!«
Druga in tretja mina šineta iz cevi. Ostudni krki tam naspoti, beli bežijo in naše strojnice regljajo za njimi.

»Prekleta luč«, šepeta Domin. Luč ugasne, Domin je hitro zopet pri svoji trojki.

»Previdno naprej...« Tiho za njimi gre tudi četa in ne-

»Ali smo jih, pse izdajalske! Ne bodo se več tako brezskrbno ogledovali skozi vrata.« Te-
daj je sovrag užgal s topom, toda smejal se je, saj so bili varni v zaklonih za debelemi zidovi.

Sredi vasi. Naši so se krepko vgnezdili v hišah, okna postajajo strelne lince. Mogoče so le dvajset metrov od sovražnika. Iz partopa udari granata, nekoliko se zamaje v zraku, nato udari v zid. Eksplozija, dim in velika luknja v debelem zidu...
»Hura! Hej, partop, nabijaj!«
Druga in tretja mina šineta iz cevi. Ostudni krki tam naspoti, beli bežijo in naše strojnice regljajo za njimi.

»Prekleta luč«, šepeta Domin. Luč ugasne, Domin je hitro zopet pri svoji trojki.

»Previdno naprej...« Tiho za njimi gre tudi četa in ne-

Tratnik Tone

Tri dni in noči je trajal boj

Po znamenitnem pohodu v Poljanski dolini si je XXXI. divizija izbral nov cilj — Železnike. Železniki, ki leže v gornjem koncu Selške doline, so bili najmočnejša izmed petih okupatorjevih postojank v dolini, široka mreža bunkerjev in nepristopna lega v tesni soteski jim je omogočala dobro obrambo. Utrjena gnezda so bila razpredena po vsem trgu, posebno pa na obeh koncih. Tudi cerkev in župnišče so švabi utrdili in tako izpostavili vsem posledicam obstreljevanja.

V noči od 19. na 20. novembra sta 2. in 3. bataljon Gradnikove brigade neopazno prodrli v trg in zavzela položaje okoli bunkerjev. Hišo za hišo so preiskovali naši borci. Nekaj pred polnočjo je bil dan znak za napad. Iz vsega orožja se je vsul silovit ogenj na

utrube. Med najhujšim pokanjem je na gornjem koncu trga nenadoma zaigrala divizijska vojaška godba. Zmagovito so zadoneli akordi med regljanje mitraljezov. Kljub silnemu streljanju so prestrašeni prebivalci odpirali okna in poslušali. Poslušali so naši in švabi. Tem so marši brzokone drugače zveneli kot nam. Godba je igrala pesem za pesmijo. V onemogil jezici so švabi vrgli nekaj min. Toda to naše godce ni motilo. Mirno so igrali dalje. Bil je edinstven doživljaj: napad ob spremljavi godbe.

Borba je polagoma dobivala vse ostrejšo obliko. Švabi so se besno branili. Iz stolpa je težki mitraljez sekal med hiše. Kmalu so naši pripeljali brzostrelni top. Rafal za rafalom je treskal med line. Po kratki borbi je mitraljez v stopu u-

tihnil. Švabi so se umaknili v bunker. Z veliko zagrizenostjo so branili vsak korak. Debele stene betonskih bunkerjev so kdjubovale celo protikanovskemu topiču. Borba se je nadaljevala skoraj brez prestanka do noči. Po našim pritskom so švabi izpraznili dva bunkerja in se umaknili proti cerkvi. Čez noč se položaj ni spremenil. S pričetkom drugega dne pa je boj vzplamtel z vso silovitostjo. Naši borci so pokazali veliko junaštvo in vztrajnost. Vedno znova so se plazili nad bunkerje. Tam se plazil tovariš Merzek, iz 2. bataljona Gradnikove. Privezal je vrv na španski jezdec, da bi ga odstranil. Ko se je plazil nazaj, mu je rafal presekala vrv. Vendar ne odneha. Zleze nazaj in zveže oba konca. Toda spet je kroglja prestrigla vrv. Z veliko težavo jo je zopet zvezal. Že čez trenutek je zopet presekana. To se je ponovilo štirikrat. Odnehal pa ni, dokler mu ni uspelo.

V neki hiši tik pred postojanko se je ugnezdila skupina tovarišev iz zasednega bataljona divizije. Z močnim mitraljezskim ognjem točejo bunker. Švabi obsipavajo hišo z minami in tromblonkami. Dum-dum-ke treskajo v sobo. Tovariš Tine skače z mitraljezom od okna do okna. Zdaj strelja iz kuhinje, zdaj iz sobe, nato zopet iz kleti. Tako so zaverovani v borbo, da ne opazijo, da jim gori že streha nad glavami. Šele, ko že zajema ogenj vso stavbo, se zavede nevarnosti. Toda ven ne morejo več. V zadnjem trenutku so zlomili rešetke v kleti in se rešili.

Pred bunkerjem je obležal težko ranjen tovariš. Mina mu je skoraj odrgala nogo. Že ves dan leži negibno med obojestranskim ognjem. Nihče ne more do njega. Švabi najbrže mislijo, da je mrtev. Tudi mi ne vemo, kaj je z njim.

Ko se je znočilo, se je bolničarka Zmaga z nekim tovarišem splazila proti njemu. Trikrat sta se morala vrniti vsled strašnega ognja iz bunkerja. Šele četrtil se jima je posrečilo, da sta prišla do njega. Bil je še živ. Noga mu je visela le še na tanki koži. Dvignila sta ga in ga hotela odnesti. Tedaj je bil tudi drugi tovariš ranjen. Kljub silnemu ognju je Zmaga sama odnesla težko ranjenega. Z največjim naporom ga ji je uspelo rešiti. Ko sta prišla iz območja ognja, ga je obvezala. Zdravnik ga je nato še pravočasno operiral. Junaštvo požrtvovalne bolničarke je ranjenemu tovarišu rešilo življenje.

Ponoči se je začel zadnji napad. Sedaj pomagajo tudi borci Kosovelove. Naš minomet zadeva v polno. Tuljenje švabov v bunkerju naše samo podžiga. Vso noč divja boj. Proti jutru so se švabi umaknili v zasebne hiše. Ko so se naš čez dan pomaknili nekoliko nazaj, je poslednja peščica švabov pobegnila.

Skoraj polne tri dni in noči je trajal boj. Razmesarjena trupla v bunkerju so pričala o učinku plastika. Razpokane in okajene stene so zadnji ostanek nemške strahovlade. Z ostankom so naglo opravili naši borci in postojanko Železniki ni bilo več. Januarske žrtve so bile maščevane.

Médvéšček Milan

»V snežnem metežu« — Kozje stene v Trnovskem gozdu; zimska ulazava 1944 (Pala Marčič)

Iz zgodovine IX. Korpusa

slšno zaseda hiše prav blizu sovražne postojanke, na 30 metrov.

Zdantlo se je. Sovražnik je pričel nažigati iz hiše, toda v drugo smer. Najbrže so kje drugje kaj opazili.

»Ne bomo več čakali, Pali!« In iz oken je zagrmelo, da se je hiša nasproti kar pokajala. Toda prečebeši so zidovi, da bi jim mogli s lahkimi orožjem do živoga.

»Prekini ogenj! Počakajmo, da bodo prilezli iz luknje.«

In spet je postalo vse tiho in beli so se res dali premotiti. Ni minilo dolgo, pa se je prvi pokazal pri vratih, za njim drugi, tretji, sedmi. Prvi, menda je bil oficir, je pravkar nastavljal daljnogled k očem kot da bi hotel nekaj opazovati.

Tedaj je zaropotalo. Prvi se je takoj zvrnil, daljnogled mu je odletel po tleh, drugi je nekam čudno omahnil nazaj skozi vrata, ostalim pa se je posrečilo rešiti.

(Nadaljevanje s 3. strani) funkcionalje. Gojenci so bili istočasno učenci in borci. Vsem šolam je bila posvečena velika pažnja, a ljudje, ki so v njih predavali in ki so se učili, so bili skupno v šoli in borbi, vezali so jih skupni ideali, delili so dobro in zlo. Naše šole, ki so delovale v času najbolj krave vojne, med sovražnikovimi postojankami, so najbolj dokaz organizacijskih sposobnosti, visokih borbenih vrednosti, razumevanja in konstruktivnosti našega vojaškega in političnega vodstva.

III. ORGANIZACIJA. — V enem letu se je razvila iz vojske Matije Gubca moderna Titova armada. Iz dneva v dan se izpopolnjuje njena vojaška organizacija. Prve dni smo imeli samo brigade, katerih edino orožje so bile puške in

mitraljezi; danes pa imamo mitraljeze vseh mogočih vrst, razne minomete, razne topove. Takrat smo imeli samo strelske čete; danes pa imamo specialne juršne edince. Poleg teh delujejo transportne, sanitetne, obveščevalne, sabotažne in druge specialne edince. Organiziran je nov rod vojske: artilerija, potem pa tudi inženirstvo z različnimi svojimi posebnostmi. Vse te edince so odlično organizirane, imajo točne sestave in oborožitve. V edincih obstoja pravi vojaški odnos in uvedena sta disciplina in red.

Pred enim letom smo vzdrževali zveze samo s kurirji; danes obstoja poleg njih na našem celotnem ozemlju široko telefonsko omrežje. Brezhibno delujejo radiotelegrafске, radiotelefone in signalne zve-

ze a svetlobnimi aparatji.

V tem razdobju so imeli iznajdljivi borci izumili nova orožja, ki so se dobro izkazala, toda o njih na tem mestu ne bomo govorili.

Organizacija edince IX. Korpusa kakor tudi podrejenih štabov in samoga štaba Korpusa se je v enem letu tako razvila in izboljšala, da si kar predstavljam, da ne moremo. Danes imamo strokovnjake za vse posebne službe, danes so naši štabi moderno organizirani, vojaško in strokovno usposobljeni ter dorasli vsem nalogam, katere se stavljajo pred nas.

Skoraj ravno tako, kakor se je razvijala naša narodna oblast — se je razvijal tudi naš Korpus. Bolje rečeno, pod nje govim ohriljem in njegovo zaščito se je razvijala naša narodna oblast na Primorskem.

Z bombami nad sovražnika

Megla se je vlekla po gričih in dolini, ko je šla trojka ostrostrelcev v akcijo. Pust dan je bil. Njih misli pa so bile jasne; kovani so načrt, kje in kako bi napadli švabe.

»Gremo na postojanko v Gaberku ali Poljane?« povprašuje tovariš Vidic Slavko deseterja Pegana Franca.

»Ne vem, kam bi jo mahnil. Odločimo se. Potem napravim načrt. Kaj praviš Milan, kam bi šli?«

Stankovič Milan se je zamislil. Ni mu poznani teren. Sicer je že hodil tu okoli, toda povsem siguren ni o položaju.

Pričelo je deževiti. Drobne kapljice so polagoma razpršile meglo. Videlo se je v dolino. Tam je cerkev, sovražna postojanka, tam dol so hiše, tam je vas — Poljane.

»Pojdimo v Poljane. Poskusimo nočjo tam svojo sredo. Noč je temna, morda nam uspe.«
»Dobro, pa pojdimo v Poljane.«

S hrba si ogledujejo vas. Počas in previdno jo mahnejo proti dolini. Na pol pota nalete na nekega starčeka. Ustavijo se, časa je še dovolj, malo pomemka ne škoduje.

»Povejte, oca, kako je dol v vasi? Kako imajo švabi napravljene bunkerje?«

Starček pogleda proti vasi. Kot bi govoril samemu sebi jim pripoveduje.

»V cerkev so se spravili. V line cerkvenega stolpa so postavili mitraljeze, še minomet so spravili tja gori, od koder bi se morala razlegati samo pesem zvonov. Iz cerkvenega stolpa bi nas radi pomorili... Ja, ja... naše najboljše bi radi uničili. Iz zakristije pa so si skopali vse do postojanke rov. Ocelih dvajset metrov je dolg. Med postojanko in cerkvijo stoji nad rovom bunker. Tudi tam imajo postavljene za naše ljudi strojnice. Oh, ti! Boječi pa so... boječi... tam okoli so vse prepletli s žico... in niti

v cerkev ne morem... Pa kam greste, tovariši? Jih boste morda napadli?«

»Hm, morda,« se namuzne deseter.

Poslove se. Trojka stopa po hrubi navzdol. Starček je napravil nekaj korakov, se ustavi, upri na palico in gledal za njimi. »Tako mladi in tako veliki junaki,« mrmra sam pri sebi. »Nanje — na vse, ki so jim enač, se ozira sedaj naš narod, z njimi trpi, z njimi bo stopil v boljše in lepše življenje — v svobodo. Ti naši partizani!«

Še je gledal za njimi. V mislih je bil z njimi in z vsemi, ki se bore za slovenski narod. Kako rad ima te naše fante.

Oni pa hite naprej proti vasi. Zamračilo se je. Vse so premislili. Vsak ve, kaj mora storiti. Milan in Slavko bosta šla za pokopališče. Točno ob devetih bosta odprla na švabe v postojanki ogenj. Svetleče naboje bosta poslala med nje. Z njimi

bosta zabrisala gled za tovarišem deseterjem, ki bo izvršil najtežjo nalogo. Zlezel bo na cerkveno okno. Ko bodo počili prvi strel, bodo hiteli švabi po rovu v cerkev in tod v zvonik k mitraljezom. V cerkev bodo prišli, pri oknu jih bo čakal Pegam z bombami v rokah. To pot ne bo peča strojnica v zvoniku. Določijo zborna mesto in se razidejo.

Počasi in previdno stopa Pegam med hišami v vasi. Ogleda si cerkev — okna so osem metrov visoko. Rabil bo lestev. Pri sosednji hiši se spenja po zidu vinska trta. Podnevi so obirali grozdje, lestev so pustili. Vzame jo seboj. Žal je prekratka; še eno bo rubil. Kmalu stakne tudi drugo. Potrka na vrata; tudi vrv je dobil. Hitro zveže obe lestvi. Naprej. Proti cerkvi. Previdno nosi lestev. Precej težka je.

»Vražji pesek. Še tebe se je manjkalo,« mrmra sam pri sebi. Previdno položil lestev na tla in jo mahne nazaj na rob vasi. Tu se sezuje in skriva škorjnce v grmu. Sedaj gre lažje, neslišno stopa. Naprej...

previdno... lestev je sicer težka, toda volja zmaguje.

Pri žični oviri se ustavi. Neslišno položi lestev na tla. Šk, šk, — osemkrat je prerazal žico. Prilustuje... Vse je tiho. Naprej z lestvijo k oknu. Z muho in težavo jo postavi. Hitro navzgor. Pogleda v cerkev. Iz zakristije prihaja odsev luči. Iz rova prihajajo žarki. Zmotil se je za eno okno. Hitro je prvi. Težka je. Malo je zaropotalo, ko jo je prisloni k zidu.

Policijski pes je zaslišal šum. Sedaj laja. Hitro po lestvi navzgor. In bombe v roko.

Bom, bom, bom... štiri, pet... devet.

Pok, pok. Svetleči izstrelki lete proti postojanki. Tovariša sta napadla po dogovoru.

V cerkvi se sliši odmev korakov. Pes laja. Po rovu hite v cerkev. Vedno bliže prihajajo. Sedaj so v cerkvi. Hov, hov, pes je zalajal v okno.

Šk... buumm.
Lajanje je utihnilo. Vse je tiho, nekaj stokanja se sliši. »Še eno, da se ne bo kdo mučil.«

Šk... buumm.
V cerkvi je vse potihnilo. Šest ali sedem mrtvih.

Silna eksplozija in puh sta mu vzela ravnotežje. Skočil je z lestve, se previdno splazil nazaj skozi žico, skozi vas in si za vasjo obul škorjnce.

V vasi ropota. Švabi mislijo, da je v vasi cela brigada. Švabobranci so postavili zasecke. Streljajo s piškotni dumdumkami, švabski mitraljezi se oglašajo, mine padajo, rakete lete po zraku. Pravi sodni dan.

Trojka je že daleč iz vasi. Hite proti zbornemu mestu. Vsi so se srečno prebili skozi zasecke. Sirk jim ne da miru. Drug za drugega se boje. »Ali si jo srečno zvozil?« misli ta — iste misli ima drugi.

Iščejo se. Končno se najdejo. Veselje jim žari v obrazu, ko se najdejo. Stiskajo si roke. Danes so z bombami potolili sovražnika, jutri gredo naprej — ostrostrelci Narodno osvobodilne vojske bifejo povod sovražnika kamor koli pridejo.

Gerard